

förra hälften kommit med i inskriften. I runorna 156–167 **inmanustuas:d** är **d** en förkortning av *Domine*, och den avbrutna satsen utgör början av Jesu sista ord på korset: »Fader, i dina händer befaller jag min ande» (Lukas 23: 46), i latinsk version »Pater, in manus tuas commendo spiritum meum». Motsvarande ord förekomma även i Psaltaren 31: 6: »In manus tuas commendo spiritum meum.» I fullständig men avsiktligt förändrad form förekommer bibelcitaten i fråga på en romansk stenkista från Hästveda i Skåne, DR 350: **inmanustuasdominekomændospiritumtuum : asa**. Kyrkoherde P. Kihlströms fantasifulla spekulationer 1737 om runtextens innehåll ha uteslutande lärdomshistoriskt intresse, varför det torde vara tillfyllest att citera nedanstående sammandrag, som han själv gjort, och i övrigt hänvisa till en mera detaljerad redogörelse för Kihlströms funderingar av Helmfrid i aa 1937. Kihlström förmodar: »at Abboten Turkill blifwit död 4 dag Jul, eller the Menlösa Barns dag, då i Christne församlingar förkunnas om qvinnorna, som bitterligen sörgde sina, af Herode dräpne barn, hwilkas siälar woro i godt behåld uti Guds händer. Till thenne mening har jag fått anledning af thet ordet **luia** hwilket står näst för Mulieribus, och tyckes wara tagit, på Munkewis, af thet verbo lugere.» Om inskriftens avslutning, det som följer »efter ordet Fantbus [143–149 **væNtris**]» säger Kihlström: »Af thessa utan twiwel afbrutne eller updictade ord: **lui ma iuna io**, tyckes thet the, till årtals utwisande, brukelige literæ böra uttagas. M.III. Skall man kunna tryggeligen sluta trij C af the å andre sidan stående ord wid Signum in margine NB, så blifwer utan twifwel årtalet thetta M.CCC.III. just thet samma som på Ukna Storklokka, hwilken blifwit stöpt af Klockegiutarne Eric och Peder ANNO DOMNI M.CCC. IIII och hänger ännu i Ukna klokkeStapel» (B 24).

De fantastiska resultat Kihlström kommit till, inarbetade han sedan i sin handskrift *Linköpings Stichts Präste-Chrönika*, B 23, s. 792, där han låter series pastorum i Ukna och Gärdserum börja med »Dn. Turkillus. Curatus 1290, blef död d. 28 Dec. 1304, Ligger begrafwen i Sacristian under then å andra sidan här afritade Likstenen.» Från Kihlströms handskrift ha dessa uppgifter vandrat vidare till nutida uppslagsverk såsom J. A. Westerlund, J. A. Setterdahl och E. Meurling: *Linköpings stifts herdaminne* 4 (1933) s. 41 och andra.

I *Fornvännen* 1939 s. 162 tolkar Helmfrid inskriften:

»Här vilar Herr Torgils Gunmundsson Gås.

Gå ej härifrån,
stanna och se härpå
och läsen Edra böner för Torgils själ!

Var hälsad Maria, full av nåd! Herren är med dig. Välsignad vare du bland kvinnor och välsignad ditt skötes frukt! Amen! I dina händer, Herre, (befaller jag min ande).»

För dateringen är det av vikt att konstatera, att gammalt *a* stavas med **æ** i sista stavelsen i **hærræ guNmuNdæ**, **iðræx** och **pyrhilsær**. Vokalbalansen *a ~ æ* finner man i östgötska diplom före 1250 ytterst få exempel på, och även diplomerna från tiden 1250–1280 »ha nästan alltid *a*»; först efter 1280 bli exemplen talrikare (S. Nordberg: *Fornsvenskan i våra latinska originaldiplom före 1300* 1, 1926, s. 206). Det progressiva i-omljudet, som finns i **siæl** är ännu yngre och anses ej göra sig gällande före 1300. Betydligt äldre är den övergång *x > r*, som ges exempel på i **pyrhilsær**. Det bevarade *x* i **iðræx** och **bønix** får tillskrivas konservativ stavning. En annan ålderdomlighet är **s**-typen **h**. Uknainskriften skall sannolikt dateras till slutet av 1200-talet eller början av 1300-talet.

146. Kolsebro. Ukna sn.

Litteratur: B 930, L 1281. E. R. Havton: Efterlämnade historisk topografiska samlingar (hs i Västerviks h. allm. läroverks bibl.) 7, tillägg; B. Helmfrid: i Västervikstidningens julnummer 1935 s. 12, Kalmar läns runinskrifter (ATA) s. 7, Runstensundersökningar i Kalmar län sommaren 1936 (ATA), i Kalmar läns fornminnesförenings medd. 1937 s. 117.

Äldre avbildning: U. Christofferson: träsnitt i B 930.

Stenen är försvunnen. Enligt *Bautil* stod den »Vid Kolsbroby». I Havtons samlingar finnas några löst inlagda ark med »Tilläggningsar till Herr Rådman Havtons antiqvariska samlingar om Ukna», där det läses:

»Enligt Liljegrens uppgift i Diplom. Svecan. skall vid Kolsebro vara en runsten, nu vet dock ingen, hvarest den finnes, men man förmodar det han utgör en af knutstenarna till Jonas Holmströms loge.»

Enligt bilden i *Bautil* har stenen varit ca 235 cm hög och ca 100 cm bred. Inskriften är anbragt på en enkel kantslinga.

Inskrift (enligt B 930):

halft - : lit raisa stain : þina : eftir : saba : faþur :
 1 5 10 15 20 25 30 35

Hálfdan lét reisa stein þenna eftir Sebba, föður.

Halvdan lät resa denna sten efter Sebba, (sin) fader.

Till läsningen: I runföljden 1–5 **halft** äro 2–3 **al** och delvis 4 **f** tecknade med streckade linjer, markerande otydlighet. På samma sätt är 11 **a** i **raisa** återgivet.

1–6 **halft-** är sannolikt *Hálfdan*. Det är stort avstånd mellan **halft-** och **lit**, och tecknaren har genom streckning angivit, att stenytan är skadad kring runan 6. *Hálfdan* är ett ganska vanligt namn, som även förekommer i Sm 154. I rsv. äro formerna med bevarat **f** de vanligaste, i diplomerna äro former sådana som *Haldan* o.dyl. de enda förekommande.

29–32 **saba** är ack. till ett fsv. *Sæbbi*, känt genom belägg från Dalarna. *Sebbi* är ej ovanligt i Danmark, och *Ulf Sebbason* hette en av Harald Hårfagres skald. *Sebbi* har uppfattats som kortform till *Sæbiorn* liksom *Sibbi* anses vara ett kortnamn till *Sigbiorn*. Det är dock svårt att skilja de båda namnen från varandra. O. v. Friesen (*Rökstenen*, 1920, s. 49) liksom åtskilliga andra betraktar *Sebbi* som en sidoförm till *Sibbi*. Se s. 80.

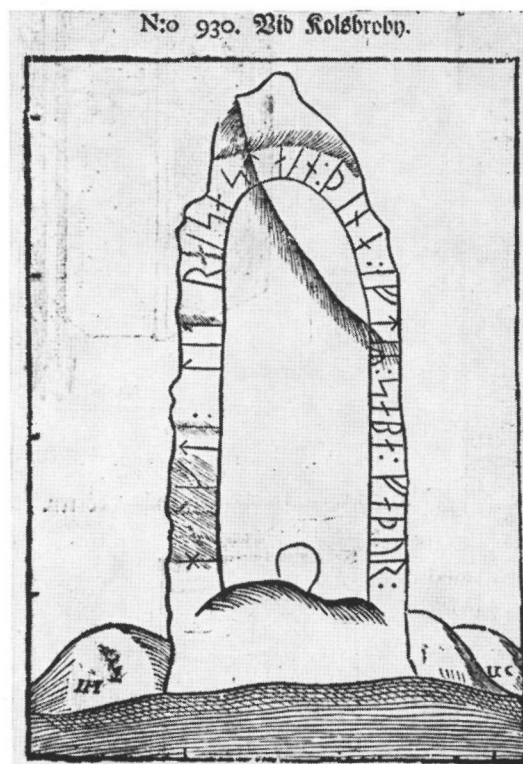

Fig. 91. Sm 146. Kolsebro. Ukna sn. Efter träsnitt B 930.

Västra Eds kyrka.

Se Sm 149.

147. Västra Eds ödekyrka. Nu vid Stora Hälleberg (prästgården).

Pl. 93.

Litteratur: E. R. Havton: Efterlämnade historisk topografiska samlingar (hs i Västerviks h. allm. läroverks bibl.) 8, Ed, s. 36; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); G. Malmberg: Skrivelse till Riksantikvarien den 18/7 1922 (ATA), Beskrivning av V. Eds kyrkoruin (ATA); B. Helmfrid i Västervikstidningens julnummer 1935, Kalmar läns runinskrifter (ATA), Runstensundersökningar i Kalmar län sommaren 1936 (ATA), brev till H. H:son Stahle den 2/2 1936, i Kalmar läns fornminnesförenings medd. 1937 s. 116.

Äldre avbildningar: Teckning 1922, signerad E E och bifogad G. Malmbergs skrivelse till Riksantikvarien den 18/7 1922, »en ritning, som en af mina konfirmander gjort» (ATA); Helmfrid: två fotos 1936, ett 1937 (ATA), fotos i Kalmar läns runinskrifter pl. 5 fig. 2, 3, i Kalmar läns fornminnesförenings medd. 1937 s. 115.

Stenen har numera sin plats SÖ om huvudbyggnaden vid Stora Hälleberg, som är kyrkoherdeboställe. Tidigare har den legat i gamla kyrkan. »Tryskelstenen i Eds Kyrkiodörr vid vapenhuset är nog skrifvet på, men af ålder mycket utplånat» enligt en avskrift hos Havton ur »Eds Prästgårds bok», som i sin tur tydligt